

מאמר ראשון בסדרה: כל חימוש אטומי של מדינה אחת במרחב יביא בהכרח

התתכן הרתעה מוחלטת?

מחיר — כל מחיר — כדי להשיג את הפצצה גם לעצמה. כי ההנהגה המיצרית דאז — תהייה אשר תהייה — תאמין בהכרח כי עצם קיום העם המיצרי נתון בסכנת-מוות. כאשר הקיום הפיסי נתון בסכנה כזאת — מוכנה אומה לשלם כל מחיר, כולל חלק מעצמאותה. מאחר שאז תהייה גם למעצמות הגדולות גישה אחרת, אין ספק שמצריים השיג את הפצצה — ולוא (למשל) במחיר השתעבדות מוחלטת לאחד הגושים.

אלה אחרת לגמרי היא זו הנוגעת לפוטנציאל המיצרי העצמי בשטח האטומי: האם מפוגלת מצריים לייצר בעתיד הנוראה-הליעין פצצה אטומית משלה, ללא עזרת המעצמות?

התשובה היא: כן, בהחלט. ייצור הטילים המצריים חייב לפקוח גם את עיניהם של שונאי-הערבים המובהקים ביותר, הרגילים לראות בדודנינו השמיים גזע נחות, מפגרי-לנצה וחסרי-תקנה. מצריים מפוגלת — עם או בלי עזרת מומחים זרים שכירים — לייצר כל טיפ או מיתקן גרעיני הנמצא בתחום החשגה של מדינה קמנה, כמו שכריה, בראזיל, ישראל וקובה. השאלה היא רק אם מוכנים שליטי מצריים להשקיע בכך את הסכומים העצומים. בהעדר הסכמה (או החלטה) מפורשת לפירוז האטומי של המרחב, תוך פיקוח יעיל, אין כל בטחון שמצריים לא תייצר, תוך חמש עד עשר שנים, פצצה גרעינית משלה. גם אז לא תוכל ישראל להשיג פצצה גרעינית מידי אחת המעצמות הגדולות.

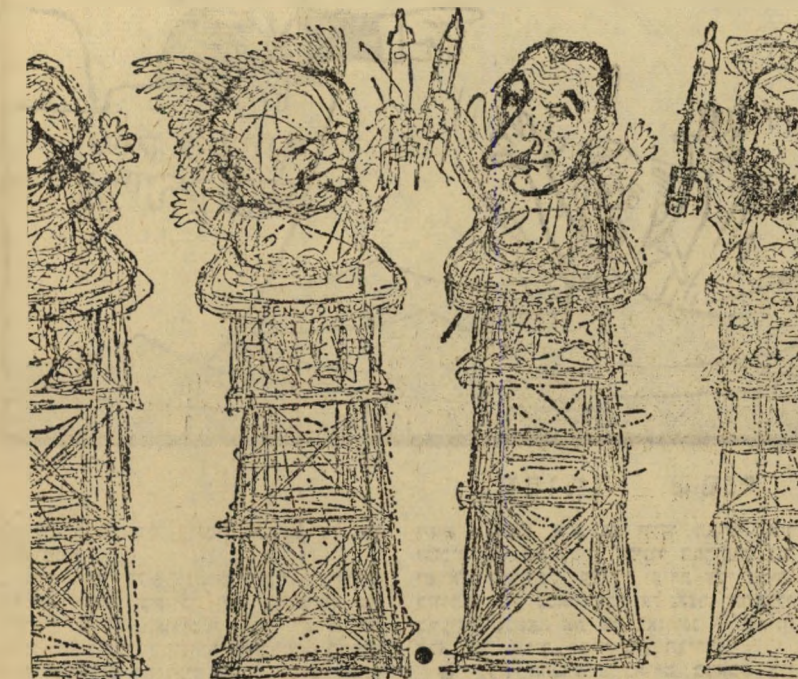
נסכם את התשובות לשאלה הראשונה, לפי מיטב הבנתנו והכרתנו, הרי יתקבלו הכללים הבאים:

- יכול להיווצר מצב בו תהייה הפצצה בידי המצרים, אך לא בידי ישראל. אולם אפשרות זו אינה סבירה ביותר.
- לא יתכן בשום פנים מצב בו תהייה הפצצה בידי ישראל, אך לא בידי מצריים. ומכאן הכלל שהוא הקובע:
- כל חימוש אטומי במרחב פירושו, למעשה, חימושם האטומי של שני הצדדים.
- במלים אחרות: אם צד אחד במרחב יחליט להשליך את ידו על החימוש הגרעיני, הרי אין שמץ של ספק כי במקדם או במאוחר (והגוש הוא, בפירוש, על המלה „במקדם“), יעשה זאת גם הצד השני.

מיקרה זה, הרי יתחלף איוון אחד באיוון שני. תחת מצב בו משוללים שני הצדדים נשק גרעיני, ייחצר מצב בו יהיה נשק גרעיני בידי שני הצדדים. האיוון הגרעיני יבוא אז במקום האיוון הנוכחי בנשק שיגרתו.

יש להבהיר נקודה זו: כל חימוש אטומי דו-צדדי יביא בהכרח לאיוון-כוחות. בעוד שבנשק השיגרתו יתכן יתרון-חימוש מכריע לצד אחד, לא יתכן יתרון מכריע כזה בנשק אטומי. כי במלחמה אטומית, המינימום אינו נוסף מן המכסימום. אין כל הבדל, למשל, אם יטילו המצרים שלוש או שלושים פצצות על ישראל (בתנאי שדיוק הקליעה יהיה סביר).

פצצות אטומיות בידי הקטנים — בקאריקטורה של טים ב„לאקספרס“ הצרפתי, מלפני שנה. בקטע זה נראים עבד אל-נאצר ודויד בן-גוריון כשהם מנופפים בפצצות אטום. הקאריקטורה השלמה מכילה כמה וכמה מנהיגים של מדינות קטנות אחרות.

פצצה האטומית הראשונה התפוצצה ב-16 ביולי, 1945, בשעה 5.30 בבוקר, במידבר ניו-מקסיקו בארצות-הברית. אחד הנוכחים תיאר את הרגשות שגאו בלב המדענים והחיילים המעטים שהיו עדי המחזה ההיסטורי. הם חשו יראת-כבוד עמוקה, כמו בפני אלוהות. מועקה סתומה כירסמה בלבם. הם ידעו: תחת ידם נולד כוח חדש, מרהיב ומחריד, שישנה את תולדות המין האנושי. ובפני הכוח החדש, עטור ההוד והאימה, הם הרגישו את עצמם קטנטנים. משהו מן הרגשות האלה אוחו בי בכואי לכתוב על הבעיה האחת העשויה להדביר את כל שאר בעיות קיומנו, ואף את קיומנו עצמו: בעיית החימוש האטומי במרחב השמי. במלחמת-העולם הראשונה אמר וינסטון צ'רצ'יל על האדמוראל ג'ון ג'אליק, מנצח הקרב הימי ליד יוטלאנד: „הוא היה האיש היחיד שיכול היה להפסיד את המלחמה כולה בשעה אחת.“ על בעיית-האטום המרחבית אפשר לומר: „זאת הבעיה היחידה היכולה להביא לאבדן המדינה בשעה אחת.“

כל אשר ניכנה בארץ-ישראל העיברית כמשך שלושה דורות, כל אשר הושג בעמל חלוצים ובעזו לוחמים, קיום החרות העיברית

מאת אורי אבנרי

חרות הקיום העיברי — כל אלה יכולים להימחק במחיידי עלידי החלטה בלתי-נכונה אחת בשאלה זו.

אך מה היא ההחלטה הנכונה? מי יעז להביע דעה על כך ללא רטט בלב?

ני מקנא מעומק לבי באנשים שיש להם תשובה קלה, מוכנה מראש, לשאלה נוראה זו. אני מקנא באנשים הששים לכתוב עליה מאמרים שיטחיים, בעד ונגד, מבלי שיחשבו כי עוסקים הם בדיני נפשות — דיני של עשרות מיליוני נפשות, עיבריות וערביות. מי שוקפץ לתוך זירת החיכות הזה בלב עולו ובודעת קלה, מי שמתנצח כאן ברשימות פולמוס עוקצניות וחמודות, תוך קריצת-עין של פיקחות ופזילה לעבר מחיאות-הכפיים של ההמון — הריהו מעיד על עצמו שחסרה לו בגרות אנושית יסודית. מול אימת הטיל האטומי, מול הסופיות הנוראה של השואה הגרעינית — כל קלות-דעת היא פשע, וכל חוסר-אחריות אינו אלא מעשה של רציח-עם.

אילו היינו אנשים דתיים — כאן היינו מצוים לכרוץ ברך, להיגור מאכילה ומשתייה, לעשות יום ולילה בתפילה חרישית, לטהר את עצמנו מכל מחשבת-זדון ומכל יוהרה אנושית, ורק אז לשאול את עצמנו את השאלה הגורלית, הנוראה, החרד-פעמית. מאחר שאיננו דתיים, ואיננו יכולים להעביר לשום כוח עליון את האחריות המפחידה המוטלת על עצמנו כאזרחים, כאנשים פוליטיים, כמעצבי דעת-קהל — הרי שומה עלינו להשתמש במעט השכל הישר שהוענק לנו, במעט ההגיון, במעט כוח-השיפוט האובייקטיבי. השאלה הגדולה, האחת, מתחלקת לכמה ולכמה שאלות הגיוניות מישניות. הבה ונגדיר אותן לעצמנו ונשתדל — בהכנעה ובאומץ-לב — לגבש לעצמנו תשובות עליהן.

שאלה הראשונה, ואולי החשובה ביותר — מאחר שבה תלויות כמעט כל שאר השאלות — היא זאת:

האם יתכן חימוש אטומי דו-צדדי במרחב? האם יתכן מצב בו יהיה נשק אטומי בידי אחד משני הצדדים היריבים בלבד, מבלי שיהיה גם בידי הצד השני?

יש שני צדדים לשאלה. נבדוקנה כל צד לחוד. קודם כל: היתכן נשק אטומי בידי המצרים, מבלי שיימצא גם בידי ישראל? היתכן הרב, לפחות בתיאוריה? התשובה האחרת: כן, אם כי הסיכויים לכך קלושים ביותר.

למצריים יש עמדת-מפתח מדינית בעולם. שני הגושים הגדולים נאלצים להתחרות על הסדיה הודות לכך היא משיגה דברים רבים — כסף, מפעלי-פיתוח, נשק, אם יעלה בידי מצריים, בחמש השנים הקרובות, לאחד סביבה את כל העולם הערבי, או חלק נכבד ממנו — עוד יגבר כוח-המיקוח זה.

האם תוכל מצריים בעתיד הנראה-ליעין — נניח, בעשר השנים הקרובות — לנצל עמדת-מיקוח זו כדי לרכוש נשק אטומי מידי האמריקאים, הסובייטים או מעצמה אטומית אחרת?

התשובה היא, במידה רבה של בטחון: לא. לא רק במצב הנוכחי, אלא גם בכל מצב סביר הנראה-בעיני, תושב כל בקשה כזו ריקם. ולאו דוקא מתוך התחשבות בישראל, אלא מתוך האגואיזם של המעצמות הגדולות עצמן.

מעצמות אלה חיות באימה מתמדת מפני מלחמת-עולם גרעינית. הן מאמינות כי יוכלו לסייג סכנה זו כל עוד נמצא הנשק הגרעיני בידי המדינות הגדולות והאחריות לפצצה רוסיית.

שום מחיר שהמיצרים יהיו מסוגלים לשלם — כולל הפיכת מצריים עצמה למדינה קומוניסטית — לא יהיה שקול כנגד הסיכון הנורא הזה.

על כן אפשר לקבוע: מצריים לא תקבל פצצה מידי מעצמה זרה.

ש לכך זה חריג מכריע: המצב ישתנה לחלוטין אם יאמינו המעצמות הגדולות כי יש פצצה אטומית בידי ישראל.

אם אי-פעם ישתכנעו בכך מנהיגי חשינטון ומוסקבה, יחול שינוי מכריע במצב הפסיכולוגי והמולטי. או שתיעשה פעולה בינלאומית כדי לשלול מישראל את הפצצה בכוח (ועל אפשרות זו עוד נגבר להלן) — או שישתנה היחס לבקשות המיצריות. ברור לחלוטין כי במיקרה זה תהייה מצריים מוכנה לשלם כל